

Din ve İnsan Dergisi

Journal of Religion and Human - مجلة الدين والإنسان

ISSN: 2980-1117

Cilt: 4
Volume / المجلد: ٤

Sayı: 8
Issue / العدد: ٨

Aralık 2024
December / كانون الأول 2024

Mine Taşdemir Kuluç
Marmara Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
mine_tsdmr@hotmail.com

 ORCID: 0000-0001-9296-885X

Ediz Dikmelik, Sorgulayan Çocuklar
Çocuklarla Felsefe Elkitabı, Epsilon
Yayınevi, 2022 (1.Baskı), ss. 200.

Ediz Dikmelik, The Inquiring Children:
A Philosophy Handbook for Children,
Epsilon Publishing, 2022 (1st Edition),
pp. 200.

Atıf: Taşdemir. Kuluç, M. (2024). Ediz Dikmelik, Sorgulayan Çocuklar Çocuklarla Felsefe Elkitabı, Epsilon Yayınevi, 2022 (1.Baskı), ss. 200. *Din ve İnsan Dergisi*, 4 (8), 408-413.

Makale Türü / Article Information: Kitap İncelemesi / Book Review

Yükleme Tarihi / Received Date: 22.08.2024
Kabul Tarihi / Accepted Date: 30.09.2024
Yayımlanma Tarihi / Published Date: Aralık 2024
İlk-Son Sayfa / First-Last Page: 408-413

İntihal

Plagiarism / انتحال

Bu makale intihal programında taranmıştır.
This article was checked in the plagiarism program.
تم مسح هذه المقالة في برنامج الانتحال

 intihal.net

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlamış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

Research and Publication Ethics were complied with in the published articles; International standards published by COPE (Committee on Publication Ethics) for Editors and Authors have been taken into account.

Ediz Dikmelik, *Sorgulayan Çocuklar Çocuklarla Felsefe Elkitabı*, Epsilon Yayınevi, 2022, ss. 200.

Çocuklarla Felsefe (P4C), çocukların düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla tasarlanan ve uygulanan bir pedagojidir. Pedagojinin temelleri 1960'lı yılların sonunda Amerika'da atılmıştır. 1970'ten sonra gelişmeye başlayan bu eğitim pedagojisi, giderek tüm dünyaya yayılmıştır. 2015 yılı itibarıyla Türkiye'de de akademik çalışmalara konu olan Çocuklarla Felsefe (P4C) özellikle son birkaç yıldır üzerinde çokça çalışılan bir alandır. Ann Margaret Sharp ve Matthew Lipman bu pedagojinin kurucularıdır. Çocuklarla Felsefe (P4C) öğrencilerin merkezde olduğu, felsefi grup diyaloglarından oluşan, kendine özel yöntemleri ve içeriği olan bir yaklaşıma sahiptir. Dünyanın pek çok ülkesinde uygulanmakta olan bu pedagojinin her geçen gün farklı yöntemleri ve yaklaşımları ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde de tüm dünya genelinde olduğu gibi Çocuklar İçin Felsefe (P4C) pedagojisine duyulan ilgi her geçen gün daha da artmaktadır. Literatür incelemesi yapıldığında bu pedagojiyle ilgili tez çalışmalarının özellikle 2023 yılında artış gösterdiği gözlemlenmekle beraber bu pedagojinin nasıl uygulanacağını anlatan çok az kitaba rastlanılmıştır. Bu çalışmada *Sorgulayan Çocuklar Çocuklarla Felsefe Elkitabı* isimli kitabın değerlendirmesi yapılacaktır. Ediz Dikmelik'in kaleme aldığı bu kitap, P4C yaklaşımının hem teorik hem de pratik yönüne dair bilgileri kapsamı bakımından literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. 200 sayfadan oluşan bu çalışmanın ilk baskısı 2022 yılında *Epsilon Yayınevi* tarafından yapılmıştır.

*Sorgulayan Çocuklar*¹ isimli kitap, toplam dokuz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümden önce 4 sayfalık bir önsöz yer almaktadır. Bölüm başlıkları ise sırasıyla şunlardır: İlkokulda Felsefe Öğretmeni Olmak, Çocuklar için Felsefe Nedir?, Felsefe Nedir?, Nasıl Soru Oluşturmalı?, Sorgulama Topluluğu İdeali, Sınıf İçinde Ne Yapmalı?, Uyarılar, Çifel Çocuklara Ne Katıyor?, Çifel, Türkiye ve Gelecek.

Yazar, birinci bölüme Çocuklarla Felsefe'nin lise eğitiminde görülen felsefe derslerinden çok daha ilginç, anlamlı ve heyecan verici olduğundan bahsederek başlamıştır. İlkokulda uzun yıllar felsefe öğretmenliği yaptığını ifade eden yazar² kitabının da tam da bununla alakalı yani ilkokullarda felsefe öğretmenliğinin neden iyi ve gerekli olduğuyla ve bunun nasıl yapılabileceğiyle ilgili olduğunu söylemiştir. İlkokulda felsefe öğretmeni olmakla lisede felsefe öğretmeni olmak arasındaki farklara değinen Dikmelik, ilkokulda felsefe anlatmanın ve çocuklara felsefe yapmayı sevdirmenin yollarından bahsetmiştir. Yazarın bu manada sahip olduğu

¹ Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında değerlendirmesi yapılan kitabın ismi bu şekilde geçecektir.

² Yazar, uzun yıllar ilkokullarda P4C çalışmaları yaptığını kastetmektedir.

tecrübeye sahip öğretmen sayısının Türkiye’de çok az olduğu göz önünde bulundurulunca, eserin başta ilkokullarda görev yapan ve çocuklarla felsefeye ilgi duyan öğretmenler olmak üzere tüm öğretmenlere rehber niteliği taşıdığı söylemek mümkündür. Yazar bu bölümün son sayfalarında Çocuklarla Felsefe (p4c)’nin isimlendirilmesi konusuna değinmiştir. Çocuklar İçin Felsefe’nin dünya genelinde daha çok P4C şeklinde kısaltıldığını, bu kısaltmanın yerine Türkiye’de “ÇİF” kısaltmasının da kullanıldığını ifade eden Dikmelik, kendisi bu kısaltmaya eklemeye yaparak Çocuklar İçin Felsefe’nin kısaltması olarak “ÇİFEL” kelimesini kullandığını söylemiştir. Bu eklemeye gerekçe olarak da Çifel’in Çif kelimesine göre daha kolay söylenmesini göstermiştir. “Çocuklarla Felsefe” ile “Çocuklar İçin Felsefe” kullanımlarını birbirinin yerine geçecek şekilde aynı anlamda kullandığını da ifade etmiştir.

Kitabın ikinci bölümüne bir ilkokulda ÇİFEL etkinliğinin nasıl geçtiğini anlatarak başlayan yazar, bu konuya toplam 4 sayfa ayırarak, ilkokullarda ÇİFEL uygulamalarına dair pek çok bilgiye yer vererek bu konuda zihinlerin berraklaşmasını sağlamıştır denilebilir. İkinci bölümün ilerleyen sayfalarında Matthew Lipman ve Ann Margaret Sharp’ın hayatına dair bilgilere yer veren yazar, ardından ÇİFEL konusunda Türkiye’de yapılan çalışmalara ve bu alanda çalışan ilk isimlere dikkat çekmiştir. “Amaçlar ve Yöntem” alt başlığında ÇİFEL’in amaçlarına ve yöntemine değinmiştir. Yine burada, ÇİFEL ile ilgili kavramlar olan, *Uyaran, Sorgulama Topluluğu ve Kolaylaştırıcı* gibi kavramların açıklamalarına yer vermiştir. Bu bölümün son alt başlığı “Bütün Çocuklar Filozof mudur?” ismini taşımaktadır. Dikmelik, burada çocukların bazı cümlelerinin ve sorularının yetişkinler tarafından abartılarak “tüm çocuklar filozoftur” vb. yakıştırmalar yapmalarının gerçeklikten uzak olduğunu ifade etmiştir. Yazar, felsefenin sadece meraklı olmak ve iyi sorular sormaktan ibaret olduğu gibi düşüncesinin bir yanılgı olduğundan ve bu yanılgıdan vazgeçilmesi gerektiğinden bahsederek, felsefenin aynı zamanda soruları cevaplama çabası içermek zorunda olduğunun altını çizmiştir.

Kitabın üçüncü bölümüne, felsefeyi açıklamanın zorluğuna değinerek başlayan yazar, “Felsefe Nedir?” diye sorulduğu andan itibaren yeni felsefi zor soruların doğacağından bunun da kişiyi ileri seviye felsefe yapmaya mecbur bıraktığına değinmiştir. Felsefe hakkında neredeyse sloganlaştırılmış bazı cümlelerin olduğunu ama bu cümlelerin felsefeyi açıklamak ve tanımlamak için yetersiz olduğuna değinen yazar, bunlara örnek olarak “Felsefe bilgelik sevgisidir.” ve “Felsefe düşünmeyi düşünmektir.” cümlelerini vermiştir. Bölümün ilerleyen sayfalarında felsefenin konusuna ve alanlarına yer veren yazar, felsefenin amacına ve diğer bilimlerle kıyaslandığında sadece felsefeye has olan bazı özelliklere değinerek bölümü sonlandırmış ve dördüncü bölüme geçmiştir.

Dördüncü bölümde “iyi soru” sormanın ve iyi sorunun özellikleri üzerinde duran Dikmelik, özellikle ilkokul çağıyla beraber iyi sorunun eğitimdeki önemine değinmiştir. İyi sorunun bizim

eğitim sistemimizde istenildiği gibi yer bulamadığını ifade etmiş ve çocukların iyi sorular sorabilmelerinin desteklenmediğini, bunun için bir alt yapının sağlanamadığını eklemiştir. Ardından bu soruna çözüm olabileceğini söyleyerek, eğitimcilere özellikle de ÇİFEL ile ilgilenenlere “Soru Dörtlüğü Yöntemi” isminde bir yöntemi detaylarıyla anlatmıştır. Bu yöntemin, sorular arasında ayırım yapılarak ihtiyaç duyulan soru tipinin ne olduğu konusunda netlik kazandığını ifade etmiştir. Akabinde çocuklarla yapılacak ÇİFEL uygulamalarında bu yöntemin nasıl uygulandığına dair uygulama örneklerine ve bazı bilgilere yer vermiştir. Son olarak, yetişkinlerin Soru Dörtlüğü Yöntemi’ni nasıl kullanacağını açıklamış ve bu yöntemi uygulayacak olanların dikkat etmesi gereken hususları hatırlatarak diğer bölüme geçmiştir. P4C uygulamalarında kolaylaştırıcılık rolünü çoğunlukla o sınıfın öğretmenlerinden birinin üstlendiği göz önünde bulundurulduğunda yazarın SDY diye kısalttığı bu yöntemin özellikle öğretmenler için büyük kolaylık olacağı söylenebilir. Zira hem sınıfların fiziki yapısı hem de sınıfların öğrenci mevcutları gibi faktörler ÇİFEL etkinliği yapacak öğretmenin işini zorlaştırmakta, iyi soru hazırlamak ve sormak için harcayacağı enerjiden çalmaktadır. SDY ile öğretmenler nasıl iyi sorular hazırlayabileceğini, ÇİFEL etkinliklerinde hangi soruyu, hangi aşamada soracaklarını kestirebilecekleri için sınıftaki atmosfer olumlu manada etkilenecektir, denilebilir.

Yazar, beşinci bölümü “Sorgulama Topluluğu İdeali” başlığı altında Çocuklarla Felsefe’nin kavramlarından biri olan “Sorgulama Topluluğu”nun ne olduğunu açıklayarak başlamış, sorgulama topluluğunun ne olmadığını açıklayarak bitirmiştir. Yazar bu bölümde, Çocuklarla Felsefe’nin önemli bir diğer kavramı olan “kolaylaştırıcı”nın özelliklerine değinmiş, iyi bir kolaylaştırıcının nasıl olması gerektiği hakkında bilgilere ve kendi tecrübelerine yer vermiştir. Anlattıklarını çeşitli örnek diyaloglarla zenginleştirmesinin, açıklanan kavramların daha kolay anlaşılmasını sağladığı söylenebilir. İlk kolaylaştırıcılık deneyimini yaşayacak olanlar buradaki örneklerden çokça faydalanabilir. Bu yönüyle de kitap ÇİFEL ile ilgilenenlere yol gösterici niteliğindedir.

Kitabın altıncı bölümünü ÇİFEL etkinliklerinde sınıf içinde yaşananlara ayıran Dikmelik, kolaylaştırıcı olacak kişinin, sınıfa girmeden önce yapması gereken hazırlıklara, ders planını anlatarak başlamıştır. Ders planı hazırlarken nelere dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamış ardından ÇİFEL etkinliği esnasında kolaylaştırıcının tahta kullanımının avantajları ve dezavantajları ile kolaylaştırıcının etkinlik esnasında oturacağı yer hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir. Ardından, yapılacak ÇİFEL oturumlarının sıklığı, oturum süresi, kişi sayısı gibi konularda bilgiler sunmuştur. Etkinlik esnasında yaşanması muhtemel olumsuz durumların önüne nasıl geçilebileceği hakkında uzun uzun bilgiler veren Dikmelik, bu bölümde P4C kolaylaştırıcısı olarak görev yapacakların aklına gelebilecek sorulara cevaplar vermiştir.

Yedinci bölümün ismi “Uyaranlar”dır. Yazar burada ÇİFEL’in olmazsa olmazı uyaranın ne demek olduğunu anlatarak başlamış, ardından kuvvetli uyaranla zayıf uyaranın farklılıklarına değinmiştir. Uyaran olarak kullanılabilir materyallerin türlerine de yer veren yazar, ÇİFEL etkinliklerinde en çok kullanılan uyaran türünün resimli kitaplar (hikâyeler) olduğunu ifade ederek, hem hikâyelerin diğerlerine nazaran daha çok kullanılması sebebiyle hem de kendisinin tür olarak en çok kullandığı ve hakkında daha çok bilgi sahibi olduğu tür olması sebebiyle uyaranlar arasında en uzun yeri, resimli kitaplara vermiştir. Burada konuyla ilgilenenlere literatüre dair kitap listesi de veren yazar, resimli çocuk kitaplarından “Devler ve Ejderhalar”, “Cömert Ağaç” ve “Frederick”in neden iyi birer uyaran olduklarını, bu kitaplardan yaptığı alıntılarla açıklamıştır. Akabinde mitoloji, masallar ve öyküler, romanlar, fotoğraflar gibi diğer uyaran türleri hakkında kısa kısa bilgiler vermiştir. Yazar bu bölümde son olarak iki ayrı beceri olduğunu ifade ederek; uyaran bulma ve uyaran değerlendirme noktasında kolaylaştırıcının dikkat etmesi gereken hususları söylemiştir.

“ÇİFEL Çocuklara Ne Katıyor?” isimli sekizinci bölümde kısa kısa ÇİFEL’in bilşsel ve sosyal-duyuşal beceriler bağlamında öğrencilere katkısından söz edilmiştir. ÇİFEL’in öğrencilere pozitif katkısı olduğunu söyleyen Dikmelik, bu konudaki görüşlerini; kişisel gözlemleri ve tecrübeleri bağlamında açıklamıştır. ÇİFEL’in felsefeye karşı ilgiyi arttırdığını ifade eden Dikmelik, bunun sebepleri olarak; ÇİFEL’in felsefi problemler ya da filozoflar hakkında bilgi aktarımına değil, grup diyaloguna dayanmasını ve oturumlar esnasında kullanılan materyallerin ve yapılan etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çekecek türden olmasını zikretmiştir.

Kitabın son bölümü olan dokuzuncu bölümde, Çocuklarla Felsefe’nin şu an nerede durduğu ve gelecekte nerede olacağı üzerinde durulmuştur. Burada yazar, felsefenin tıpkı matematik ya da İngilizce gibi bir branş olarak ele alınmasının Çocuklarla Felsefe’nin geleceği noktasında önemli bir adım olduğunu ifade etmiş ve bunun avantajlarıyla dezavantajlarına değinmiştir. Branşlaşma sayesinde, ÇİFEL etkinlerinin alanında uzman kişilerce uygulanmasının önemine dikkat çekmiştir. Okulöncesi ve ilköğretim kademelerinin ders yoğunluklarının fazla olması sebebiyle ÇİFEL etkinliklerinin düzenli ve sık yapılamayacak olmasını da branşlaşmanın dezavantajlarından biri olduğunu ifade eden Dikmelik, buna rağmen her halükârda ÇİFEL’in felsefe ve ÇİFEL pedagojisi alanında uzman bir kolaylaştırıcı tarafından, bir branş dersi olarak yapılmasının uygulanabilir olduğunu söylemiştir. Bölüm sonunda ÇİFEL’in amacının öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmek olduğunu ifade eden yazar, yeni başlayan kolaylaştırıcıların, işin kendisini iyi şekilde yapmak yerine işle ilgili bir imaja sahip olmayı istemek gibi bir tuzağa düştüğünü söyleyerek bu konuda dikkatli olunması gerektiğinin altını çizmiştir. ÇİFEL uygulayıcısı olmak için defalarca yapılan etkinliklerin, alınan sertifika ve unvanlardan daha önemli olduğunu söyleyen yazar; son zamanlarda adeta bir moda dönüşen ÇİFEL uygulayıcılığı

konusunda ciddiyyet gösterilmesi, dürüst olunması ve yüksek standartların takip edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Çocuklarla Felsefe (P4C) pedagojisi hakkında yazılan bu eser; okuyucusuna yazarıyla sohbet ediyormuş hissi vermesi ve zengin örneklerle bu pedagojiye dair bilinmesi gereken her konuyu ihtiva etmesi sebebiyle, başta eğitimciler olmak üzere ÇİFEL alanında kendini geliştirmek isteyen herkese bir kılavuz niteliğindedir. Zira Dikmelik'in, çalışması boyunca bilgi birikimini ve tecrübelerini cömertçe sunmaktan kaçınmadığını, bu alanda çalışmayı düşünenlere adım adım yol haritası çıkardığını söylemek mümkündür.